Vlaanderen
is open ruimte

Vanggewassen: waarom en keuze

9 juli 2019 - Tongeren

Sander Smets
vzw PIBO-Campus Tongeren

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

vzw pibo campus

Programma

1. **Waarom vanggewassen inzaaien?**
2. Landbouwkundige aspecten
3. Hoe vanggewassen kiezen?
4. Praktijkvoorbeelden
5. Conclusie

Vlaanderen
is open ruimte

Waarom vanggewassen inzaaien?

- Opname van N uit de bodem → Nitraatresidu ↓
- Nalevering van N aan volgteelt
- Nutriënten opvangen (K, P_2O_5, Ca, Mg, …)

- Aanbreng van C
- Bodembedekking
  - → Erosie ↓
  - → Onkruiden ↓
- Betere afbraak fytomiddelen

- Gebruik als ruwvoer
- Verruiming teeltrotatie
- …

Vlaanderen
is open ruimte

Waarom vanggewassen inzaaien?

- Bodemvruchtbaarheid ↑
  - → Structuur ↑
  - → Waterbergend vermogen ↑
  - → Bodemleven ↑
  - → Bron van voedingselementen (N, P, K, …) voor de volgteelt

Programma

1. Waarom vanggewassen inzaaien?
2. **Landbouwkundige aspecten**
3. Hoe vanggewassen kiezen?
4. Praktijkvoorbeelden
5. Conclusie

Vlaanderen
is open ruimte

Types?

- **Grasachtige vanggewassen**
  - → Intensieve fijndradige beworteling
    - × Oppervlakkig
  - → Trage maar hoge N-opname
    - × vooral zone 0-30 cm
  - → Weinig vorstgevoelig (uitz.: Japanse haver)
  - → C-rijk (hoge C/N)
    - × Trage vertering
    - × Trage vrijstelling van N
  - → Zeer geschikt in erosiegevoelige gebieden

Bron: Groenbemesters en nitraatresidu, 2010. BDB.

Vlaanderen
is open ruimte

Types?

- **Grasachtige vanggewassen**
  - → Kunnen op ieder moment ingezaaid worden
    - × Zaai van zodra mogelijk!
    - × Beweiden en/of maaien = nodig bij vroege zaai
      - → Aandrukrol voorzien op zaaimachine
      - → Minder kwalitatief, maar structuurrijk (inmenging, jongvee, …)
  - → Voorbeelden:

Bron: Groenbemesters en nitraatresidu, 2010. BDB.

Types?

- **Grasachtige vanggewassen**
  - → Japanse haver
    - × Zaai voor 15/9
    - × N-opname tot 60 cm!
    - × Hoge EOS-aanbreng
      - → Tot 1200 kg EOS/ha
    - × Vorstgevoelig
      - → Vormt dichte mat
      - → Bodem droogt trager op

Bron: Groenbemesters en nitraatresidu, 2010. BDB.

Vlaanderen
is open ruimte

Types?

- **Bladrijke vanggewassen**
  - → Snelle ontwikkeling
    - × Onkruiden ↓
  - → Diepe beworteling (penwortel)
    - × N-opname tot 60 cm diepte
  - → Hoge én snelle N-opname
  - → Lagere C-aanbreng
    - × Snellere vertering + vrijgave N
  - → Slakken!
    - × Zaai niet te dik! Minimale hoeveelheid EAG bij tijdige zaai
  - → Gevoelig voor slechte structuur/verdichting
  - → Goed + goedkoop

Bron: Groenbemesters en nitraatresidu, 2010. BDB.

Vlaanderen
is open ruimte

Types?

- **Bladrijke vanggewassen**
  - → Zaai in voor 01/09!
  - → Voorbeelden:

  - → Var. Doublet, Defender = **aaltjesreducerend**
  - → Hoe vroeger de zaai, hoe groter het effect!

Bron: Groenbemesters en nitraatresidu, 2010. BDB.

Vlaanderen
is open ruimte

Types?

Tabel 15 Aanbevolen zaaidichtheden, zaaidiepte en zaaitijdstip bij de voornaamste groenbedekkers

	Soort	Zaaidichtheid (kg/ha) VROEG	Zaaidichtheid (kg/ha) LAAT	Zaaidiepte (cm)	Uiterste zaaidatum
bladrijke groenbedekkers	Facelia	8	12	1-2	31/aug
	Gele mosterd	10	20	2-3	31/aug
	Bladrammenas	12	25	2-3	31/aug
	Bladkool	8	12	2-3	15/sep
	Tagetes	5	10	1-2	31/jul
grasachtige groenbedekkers	Italiaans raaigras	25	40	1-2	31/okt
	Winterogge	75	100 (150)	2-3	31/okt
	Zomerhaver	80	120 (150)	2-3	31/aug
	Japanse haver	40	80	2-4	15/sep
	Soedangras	30	40		31/jul

Bron: Praktijkgids bemesting – meststoffen en groenbedekkers, 2014. Departement Landbouw en Visserij.

Vlaanderen
is open ruimte

Bemesting nodig?

- **Nodig? Nee. Nuttig? In sommige gevallen.**
  - → Nuttig na *laag-risicoteelt*
    - × Granen, vlas, …
  - → Dosis beperkt (zie uitrijregeling) → werken met **lage volumes**!
    - × Effluent
    - × Digestaat
    - × Zeugen- of runderdrijfmest (lage N-inhoud)
  - → Aardappelen en groenten: laten voldoende N achter

Tabel 3: Verwachte maandelijkse N-mineralisatie (in kg N/ha) van bodemorganische stof in functie van %C en textuur (bron: N-(eco)², BDB).

textuur	%C	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	som
zand														
	2,3	11,5	11,5	16,6	19,7	26,9	33,5	36,6	36,0	31,4	20,9	15,8	12,5	273,0
	1,8	9,1	9,1	13,1	15,6	21,3	26,4	28,9	28,4	24,8	16,5	12,5	9,8	215,6
	1,3	6,9	6,9	9,9	11,8	16,1	20,0	21,9	21,5	18,8	12,5	9,4	7,4	163,1
zandleem														
	1,3	7,4	7,4	10,6	14,0	19,4	24,3	26,8	26,4	21,4	15,0	10,1	8,0	190,8
	1,1	6,4	6,4	9,2	12,2	16,8	21,0	23,2	22,8	18,5	13,0	8,8	6,9	165,3
	0,7	3,9	3,9	5,7	7,5	10,3	13,0	14,3	14,1	11,4	8,0	5,4	4,3	101,7
leem														
	1,4	6,5	6,5	9,4	12,4	17,2	21,5	23,7	23,3	18,9	13,3	9,0	7,1	169,0
	1,2	5,9	5,9	8,5	11,2	15,5	19,4	21,4	21,1	17,1	12,0	8,1	6,4	152,6
	0,9	4,4	4,4	6,3	8,3	11,5	14,4	15,9	15,6	12,7	8,9	6,0	4,7	113,2
klei														
	2,8	16,6	16,6	23,8	31,6	43,6	54,6	60,2	59,2	48,1	33,8	22,7	17,9	428,7
	1,2	5,5	5,5	7,9	10,5	14,5	18,1	20,0	19,7	16,0	11,2	7,5	6,0	142,4
	0,9	4,0	4,0	5,8	7,7	10,6	13,3	14,6	14,4	11,7	8,2	5,5	4,4	104,2

Bron: Groenbemesters en nitraatresidu, 2010. BDB.

Hoeveel neemt een vanggewas op?

- **Vooral afhankelijk van zaaitijdstip én weer!**
  - → Algemene vuistregel
    - × Gele mosterd: 1 cm gewas = 1 kg N/ha
    - × Grassen: 1 cm gewas = 2,5 kg N/ha

Tabel 17 Potentiele stikstofopname (in kg N/ha) door goed ontwikkelde groenbedekkers uitgezaaid op groentepercelen met een bodemvooorraad van minstens 200 kg N/ha in de bewortelbare zone in het najaar

	Zaaidatum 15 augustus	Zaaidatum 30 augustus	Zaaidatum 15 september
Gele mosterd	230	150	80
Facelia	150	100	40
Bladrammenas	230	170	80
Haver	175	100	50
Rogge	200	100	80
Italiaans raaigras	175	100	80

Bron: Praktijkgids bemesting – meststoffen en groenbedekkers, 2014. Departement Landbouw en Visserij.

Vanggewas wordt groenbemester!

- **Vrijstelling van N**
  - → Algemene vuistregel mét vanggewas
    - × 1/3e beschikbaar voor volgteelt
    - × 1/3e opgenomen in bodemhumus
    - × 1/3e vervluchtigt
  - → Zonder vanggewas
    - × ± 60 % verlies

Vlaanderen
is open ruimte

Vanggewas wordt groenbemester!

- **Hoe vrijgestelde N benutten?**
  - → Volgteelt vereist vroege opname
    - × Bladrijk: inwerken 2-tal weken voor zaaien/planten
    - × Grasachtig: 4-5 weken voor zaaien/planten
  - → Volgteelt vereist late(re) opname
    - × Bladrijk: niet/minder geschikt
    - × Grasachtig: inwerken 2 weken voor zaaien/planten

Vanggewas wordt groenbemester!

Vlaanderen is open ruimte

Bron: Groenbemesters en nitraatresidu, 2010. BDB.

Mogelijke problemen

- Slakken
  - → Zaai niet te dik!
    - × Tijdige zaai: minimum EAG = voldoende
  - → Zaai vorstgevoelige types
  - → Tijdig inwerken
- Inkuileffect
  - → Goed en tijdig inwerken
- Perceel droogt (te) traag op
  - → Grasachtigen zijn uit den boze bij vroege volgteelten
  - → Facelia, gele mosterd zijn betere opties
- Perceel droogt (te) snel op
  - → Tijdig inwerken!

Vlaanderen
is open ruimte

Programma

1. Waarom vanggewassen inzaaien?
2. Landbouwkundige aspecten
3. **Hoe vanggewassen kiezen?**
4. Praktijkvoorbeelden
5. Conclusie

Vlaanderen
is open ruimte

Hoe vanggewassen kiezen?

- 1. Afbakenen randvoorwaarden
  - **Mogelijke zaaiperiode**
    - Vuistregel
      - Voor september: alles kan
      - Begin september: Japanse haver en/of gele mosterd
      - Na 15 september: enkel gras en/of snijrogge
  - **Ziekten en plagen**
    - Teeltrotatie
      - Vb. kolen: geen gele mosterd/bladkool → knolvoet!
      - Vb. facelia ≠ waardplant → geen risico
  - **Vorstgevoeligheid**
    - Bodembewerking
      - (Winter)ploegen → minder belangrijk
      - Niet-kerend → Belangrijk, afh. van vernietigingsmethode
    - Datum inzaai volgteelt

Hoe vanggewassen kiezen?

- 2. Keuze op basis van specifieke vereisten
  - → **Beworteling**
    - × Behoud/opbouw structuur
  - → **N-opname/afgifte**
    - × N-residu ↓
    - × Vanggewas als groenbemester
  - → **Geschiktheid als ruwvoer**
  - → **EOS-aanvoer**
    - × C-gehalte ↑
    - × Bodemleven ↑

Hoe vanggewassen kiezen?

- Reeds bestaande tools/tools in ontwikkeling
  - → Tool Leve(n)de Bodem
    - × Exceltool
    - × **Beschikbaar vanaf juli 2019**
  - → Tool ITAB
    - × Infobrochure met stappenplan
  - → Tool Protecteau
    - × Franstalig
    - × On-line keuzemenu
  - → …

Programma

1. Waarom vanggewassen inzaaien?
2. Landbouwkundige aspecten
3. Hoe vanggewassen kiezen?
4. **Praktijkvoorbeelden**
5. Conclusie

Vlaanderen
is open ruimte

Praktijkvoorbeeld 1

- Leembodem
- **Wintertarwe → wintergerst** → suikerbieten
- Kerende bodembewerking

- Afbakenen randvoorwaarden:
  - → Inzaai wintergerst als volgteelt → geen vanggewas vereist in tussenperiode
    - × WT: neemt veel N op → laag residu
  - → WG = vanggewas

Vlaanderen
is open ruimte

Praktijkvoorbeeld 1

- Leembodem
- Wintertarwe → **wintergerst** → **suikerbieten**
- Kerende bodembewerking

- Afbakenen randvoorwaarden:
  - → **zaaidatum:**
    - × juli – 15 september → geen beperkingen
  - → **Bodemziekten:**
    - × Bruinwortelrot (*Rhizoctonia)*
      - → Kies voor gele mosterd, bladrammenas (sanitaire werking)
      - → Ook rogge en haver positief tegen *rhizoctonia*
    - × Bietencysteaaltje *(Heterodera schachtii)*
      - → Kies voor gele mosterd, bladrammenas: resistente rassen!

Vlaanderen
is open ruimte

Bron: Bietenplanter juli-augustus 2016. KBIVB, 2016.
Meer info over vanggewassen in combinatie met suikerbieten: zie website KBIVB

Praktijkvoorbeeld 1

- Leembodem
- Wintertarwe → **wintergerst** → **suikerbieten**
- Kerende bodembewerking

- Afbakenen randvoorwaarden:
  - → **Bodemziekten:**
    - × Stengelaaltje *(Pratylenchus dispaci)*
      - → **Gele mosterd absoluut vermijden**
  - → **Vorstgevoeligheid:**
    - × Volgteelt suikerbieten
      - → Vroege zaai
    - × Geen belangrijk criterium o.w.v. ploegen

Vlaanderen
is open ruimte

Bron: Bietenplanter juli-augustus 2016. KBIVB, 2016.
Meer info over vanggewassen in combinatie met suikerbieten: zie website KBIVB

Praktijkvoorbeeld 1

- Leembodem
- Wintertarwe → **wintergerst → suikerbieten**
- **Kerende bodembewerking**

- Keuzelijst (⇔ geen stengelaaltje):

Bron: fiche groenbedekkers. BDB, 2019.

Ras	**Gele mosterd**		**Bladrammenas**	
Type	**bladrijk**		**bladrijk**	
Ideale zaaiperiode	**10/aug**	**31/aug**	**1/apr**	**31/aug**
Beworteling	Penwortel		Penwortel	
N-opname/afgifte	Veel + snel		Veel + snel	
Ruwvoer	Neen		Neen	
Zaaidichtheid (kg/ha)	10-25		12-25	
EOS-aanvoer (kg/ha)	850		750 - 950	
Kostprijs (€/ha)	50		85	

Praktijkvoorbeeld 1

- Vernietiging:

Vlaanderen
is open ruimte

Praktijkvoorbeeld 2

- Leembodem
- **wintertarwe → wintergerst** → suikerbieten → silomaïs
- Niet-kerende bodembewerking

- Inzaai wintergerst als nateelt → geen vanggewas vereist in tussenperiode
  → WT: neemt veel N op → laag residu
- WG = vanggewas

Vlaanderen
is open ruimte

Praktijkvoorbeeld 2

- Leembodem
- wintertarwe → **wintergerst → suikerbieten** → silomaïs
- **Niet-kerende bodembewerking**

- Afbakenen randvoorwaarden:
  - → **zaaidatum:**
    - × juli – 15 september → geen beperkingen
  - → **Bodemziekten:**
    - × Bruinwortelrot (*Rhizoctonia)*
      - → Kies voor gele mosterd, bladrammenas (sanitaire werking)
      - → Ook rogge en haver positief tegen *rhizoctonia*
    - × Bietencysteaaltje *(Heterodera schachtii)*
      - → Kies voor gele mosterd, bladrammenas: resistente rassen!

Vlaanderen
is open ruimte

Praktijkvoorbeeld 2

- Leembodem
- wintertarwe → **wintergerst → suikerbieten** → silomaïs
- **Niet-kerende bodembewerking**

- Afbakenen randvoorwaarden:
  - → **Bodemziekten:**
    - × Stengelaaltje *(Pratylenchus dispaci)*
      - → **Gele mosterd absoluut vermijden**
  - → **Vorstgevoeligheid:**
    - × Nateelt suikerbieten
      - → Vroege zaai

Vlaanderen
is open ruimte

Praktijkvoorbeeld 2

- Leembodem
- wintertarwe → **wintergerst** → **suikerbieten** → silomaïs
- **Niet-kerende bodembewerking**

- Afbakenen randvoorwaarden:
  - → **Vorstgevoeligheid:**
    - × Bodembewerking
      - → **Niet-kerend** → opletten bij vernietiging!
      - → Aandacht voor **bodemstructuur**
    - × Kies voor vorstgevoelige soorten en/of makkelijk te vernietigen niet-vorstgevoelige soorten

Vlaanderen
is open ruimte

Praktijkvoorbeeld 2

Afbeelding: PIBO-Campus, 2019.

Vlaanderen
is open ruimte

Praktijkvoorbeeld 2

Afbeelding: Limagrain, 2019.

Vlaanderen
is open ruimte

Praktijkvoorbeeld 2

- Leembodem
- wintertarwe → **wintergerst → suikerbieten** → silomaïs
- **Niet-kerende bodembewerking**

- Keuzelijst:

Bron: fiche groenbedekkers. BDB, 2019.

Ras	**Japanse haver**	**Bladrammenas**
Type	**grasachtig**	**bladrijk**
Ideale zaaiperiode	**1/apr 30/sept**	**1/apr 31/aug**
Beworteling	Fijndradige wortels	Penwortel
N-opname	Veel + traag	Veel + snel
Ruwvoer	Ja	Neen
Zaaidichtheid (kg/ha)	80	12-25
EOS-aanvoer (kg/ha)	1200	750 - 950
Kostprijs (€/ha)	180	85

Praktijkvoorbeeld 2

- Vernietiging:

Afbeelding: Inagro, 2018.

Afbeelding: PCG, 2018.

Vlaanderen
is open ruimte

Praktijkvoorbeeld 2

- Leembodem
- wintertarwe → wintergerst → **suikerbieten → silomaïs**
- Niet-kerende bodembewerking

- Geen vanggewas inzaaien
  - → Minimale bodembewerking na oogst
  - → Bladeren inwerken → mineralisatie!

Afbeelding: IRS, 2011.

Vlaanderen
is open ruimte

Praktijkvoorbeeld 2

- Leembodem
- **wintertarwe** → wintergerst → suikerbieten → **silomaïs**
- Niet-kerende bodembewerking

- Wintertarwe na silomaïs
  - → **Telt niet mee als vanggewas**
  - → Bij problemen (vnl. GT 2 + 3):
    - × Vroege maïsrassen
    - × Rotatie omkeren
      - → Vb. maïs + vanggewas → SB (*rhizoctonia!*) → WT → WG
    - × Vanggewasregeling

Opgelet! In rotaties na maïs en/of aardappel tellen granen niet mee in de berekening van het doelareaal!

Vlaanderen
is open ruimte

Programma

1. Waarom vanggewassen inzaaien?
2. Landbouwkundige aspecten
3. Hoe vanggewassen kiezen?
4. Praktijkvoorbeelden
5. **Conclusie**

Vlaanderen
is open ruimte

Conclusie

- Tijdig inzaaien
- Kies het juiste type
  - → Zaaitijdstip
  - → Volgteelt/Rotatie
  - → Vorstgevoeligheid
- Winst op korte én lange termijn ⇔ beredeneerd toegepast
  - → Korte termijn: nutriëntrecuperatie
  - → Lange termijn: bodemverbetering
- Vanggewas wordt groenbemester!
  - → Bemesting volgteelt kan 30-50 eenheden N lager
    - × Bladrijk: 1 cm = 1 kg N waarvan 33 % vrijkomt (vroeg)
    - × Gras: 1 cm = 2,5 kg N waarvan 33 % vrijkomt (laat)
- **Vragen? Informeer je bij de praktijkcentra!**

Vlaanderen
is open ruimte

Presentatie ondersteund door

DEPARTEMENT LANDBOUW & VISSERIJ

Contacteer je voorlichter

VLAAMSE LAND MAATSCHAPPIJ

Vlaanderen is open ruimte

Oost- en West-Vlaanderen: mestbank.west@vlm.be
Limburg, Antwerpen en Vlaams-Brabant: mestbankt.oost@vlm.be

inagro
ONDERZOEK & ADVIES IN LAND- & TUINBOUW

Bram.vannevel@inagro.be

CVBB vzw

Contacteer de provinciale coördinatoren

Vlaanderen is open ruimte

Klik op de logo's en bezoek de webistes!

Presentatie ondersteund door

Provincie Antwerpen
HOOIBEEKHOEVE

An.schellekens@provincieantwerpen.be

vzw pibo campus

Sander.smets@pibo.be
pibocampus@pibo.be

Bodemkundige Dienst van België vzw

info@bdb.be

pcg

maarten@pcgroenteteelt.be

IRBAB KBIVB

info@kbivb.be

Klik op de logo's en bezoek de webistes!